

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

25.12.16

לכבוד
ועדת חוקה חוק ומשפט
כנסת ישראל

נכבדי,

הנדון: עמדה לדיון ביישום זכות נפגע העבירה להביע עמדה בהליך הפלילי

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות מברך על קיום הדיון בנושא הבעת עמדת נפגע העבירה בהליך הפלילי, שהוא נושא בעל חשיבות ממדרגה ראשונה.

מדובר בעמדתו של מי שנפגע במישרין מהעבירה וכן בן משפחה של מי שהעבירה גרמה למותו.

אין ספק שזו הזכות הממשית העיקרית שיש לנפגע בהליך הפלילי העיקרי (עמדה להסדר טיעון, עמדה לעיכוב הליכים והצהרת נפגע) ובהליכים הפליליים הנלווים (עמדה בדיון מעצר, עמדה לוועדת שחרורים, עמדה לעניין חנינה וקציבת עונש ועמדה לבקשת אסיר לרצות את ענשו בארץ אזרחותו).

הזכות להביע עמדה בהליך הפלילי מעוגנת בחוק זכויות נפגעי עבירה ומוסדרת בתקנות זכויות נפגעי עבירה, לרבות טפסים מיוחדים שמטרתם לסייע לנפגע העבירה להגיש את עמדתו בצורה מסודרת ובפורמט שיש בו את כל הפרטים הדרושים לזיהוי ההליך שבו מדובר וכן זהותו של הנאשם או הנידון.

הזכות להביע עמדה בכתב בפני הוועדה הפסיכיאטרית המיוחדת שדנה בעניינם של נאשמים ברצח ובניסיון לרצח, מעוגנת בחוק החוק טיפול בחולי נפש.

למעט עמדה להסדר טיעון, שלגביה נאמר מפורשות כי נפגע העבירה זכאי להביע עמדתו בע"פ או בכתב. לעניין הבעת עמדה בכתב, בית המשפט העליון קבע בעניין דני כץ ז"ל (בר"ע 10349/08 מדינת ישראל נ' סמיר גנאמה כי:

"באשר למעמדם של בני משפחת הנרצח בפני ועדת השחרורים המיוחדת נראה לי כי משניתנה להם על פי סעיף 19(א) לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001 (להלן: "חוק זכויות נפגעי עבירה") זכות טיעון בכתב רשאית הוועדה במקרים מיוחדים שבהם היא רואה זאת לנכון, לאפשר לבני המשפחה להשלים בפניה גם טיעונים על-פה. מתן אפשרות כזו הנוגעת לאופן הטיעון ולא לעצם זכות הטיעון, מצוי לדעתי במתחם שיקול הדעת הרחב המסור לוועדה להכריע בסוגיית השחרור על תנאי".

בדומה לסעיף 19(א) לחוק זכויות נפגעי עבירה, כך סעיף 28(ב) לחוק הטיפול בחולי נפש קובע את החובה הבסיסית המינימאלית שחלה על טריבונלים שיפוטיים בכל הנוגע למימוש זכותו של נפגע העבירה להשמיע את קולו בפניהם וקובע את הרף המינימאלי (זכות טיעון בכתב) של זכות זו. בד בבד עם זכות זו רשאית הוועדה להזמין אנשים נוספים להופיע בפניה ולטעון טענותיהם. מכוח סמכות זו התירו וועדות פסיכיאטריות וועדות שחרורים את הופעת נפגעי העבירה בפניהן והרשו להם לטעון טענותיהם בפניהן.

מאז חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וביתר שאת מאז חקיקת חוק זכויות נפגעי עבירה, השתנה מעמדו של קרבן העבירה בהליך הפלילי כולו, והדוקטרינה החדשה שעליה הצביע בית המשפט בדבר הכרה במעמדו של נפגע העבירה בהליך הפלילי על שלביו השונים, אומצה על ידי בית המשפט בערכאות השונות, שמתירות לנפגע העבירה להביע את עמדתו בפניו גם בנושאים שאינם מעוגנים בחוק כמו למשל בהליכים הננקטים ביוזמת הנאשמים שמטרתם קבלת חומרי חקירה שאינם בידי המאשימה

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

עפ"י סעיף 74 או קבלת חומרים חסויים או פרטיים שאינם "חומר חקירה" במובהק על פי סעיף 108 לחסד"פ, וכן לעניין ניהול הליכים בזמן סביר.

אולם, אליה וקוץ בה:

א. הבעת עמדה:

1. בוועדה הפסיכיאטרית למשל נפגע העבירה אינו מקבל לעיונו את ההמלצות המוגשות לוועדה, ואף לא את עיקרי ההמלצות ולכן אינו יכול להביע עמדה מהותית לגופו של עניין המתייחסת להמלצות הקונקרטיות בעניינו של הנאשם שנידון בוועדה. לאור זאת גם היחס אליה הוא, מן הסתם, "אקדמי" בלבד ולא ניתן לה משקל משמעותי וראוי בקבלת החלטות מעשיות בעניין נאשם ברצח שאושפז מחמת היותו לא כשיר לעמוד לדין או חולה נפש הפטור מאחריות פלילית. הוועדה מחליטה על יציאה לחופשות של נאשם, על היקף החופשה שתינתן לו ועל אופייה של החופשה (מקום החופשה, עם ליווי או ללא ליווי, מספר המלווים, מטרת החופשה וכיוצ"ב).

2. לגבי עמדה להסדר טיעון הרי שלנפגע העבירה או ב"כ אין נגישות לחומרי החקירה, הוא אינו זכאי לעיין בתיק החקירה ולכן עליו להסתמך על הנתונים והמידע המוצגים לו ע"י הפרקליט המטפל בתיק או ה"גורם המאשר" מבלי שתהייה לו זכות עצמאית לבחון את נחיצות ההסדר וסבירותו לאור מצב הראיות בתיק ונושאים אחרים המהווים עילה להקלה בענשו של הנאשם או שינוי סוג העבירה שבה מואשם הנאשם, ושוב – הוא מביע עמדה "עיוורת".

3. לגבי הזכות להביע עמדה בעניין קציבת ענשו של אסיר עולם, הרי שזו מעוגנת בסעיף 20 לחוק זכויות נפגעי עבירה שבה מפורטת זכותו של נפגע העבירה להביע עמדה לעניין חנינה.

יש לציין שבהינתן שנפגעי עבירות ההמתה אינם מיוצגים ע"י עו"ד בשלב שבו מוגשת הבקשה לקציבה (לפחות 7 שנים לאחר הרצח), הרי שיש להניח שרוב משפחות הנרצחים לא תדענה להסיק בעצמן את המסקנה כי ההפנייה בסעיף 29 לחוק שחרור על תנאי ממאסר לסעיף 11 (ב) לחוק יסוד: נשיא המדינה, משמעה כי הקציבה היא בעצם הקלה בעונש או המרתו כאמור בסעיף 11(ב) לחוק יסוד: נשיא המדינה: "לנשיא המדינה נתונה הסמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשים על ידי הפחתתם או המרתם" וכי הביטוי "חנינה" כולל בחובו "המרת עונש מאסר עולם בעונש קצוב".

גם האמור בסעיף 16 לתקנות זכויות נפגעי עבירה אינו מבהיר כי העמדה המוגשת לוועדת החנינות על גבי טופס 4 מתייחסת לעניין קציבת ענשו של אסיר עולם כאמור בחוק שחרור על תנאי ממאסר.

לדעתנו יש לתקן את סעיף 20 לחוק זכויות נפגעי עבירה ולהוסיף את המשפט "לרבות בקשה לקציבת עונש מאסר עולם".

ב. הצהרת נפגע:

1. לפי סעיף 18 חוק זכויות נפגעי עבירה וסעיף 11 לתקנותיו יש ליישם את הזכות להגיש "הצהרת נפגע" על הנזקים והסבל שנגרמו לנפגע העבירה או לבני משפחותו של מי שמת כתוצאה מהעבירה, מייד עם פתיחת תיק החקירה, כדלקמן:

"נפגע עבירה זכאי למסור לחוקר בעת חקירתו או סמוך לאחר מכן, בהתאם להנחיית החוקר, הצהרה בכתב, ערוכה לפי טופס 2 שבתוספת, על כל פגיעה ונזק שנגרמו לו בשל העבירה לפי סעיף 18(א) לחוק; חוקר שקיבל הצהרה לפי תקנת משנה זו, יעבירה לתובע עם חומר החקירה".

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

למיטב ידיעתנו זכות זו אינה מיושמת בהתאם לחוק ובדרך כלל מבקש הפרקליט מנפגע העבירה למסור לו הצהרת נפגע סמוך למועד הטיעונים לעונש. יש לציין כי עפ"י החוק זכאי נפגע העבירה למסור את הצהרתו מייד לאחר פתיחת התיק ולעדכן אותה, אם צריך, לקראת הדיון בגזר הדין.

ג. קבלת מידע

1. יש לציין שבהליכים המתקיימים לגבי אסירים או מאושפזים בבית חולים לחולי נפש הבעת העמדה תלויה בקבלת עמדה על התקיימות ההליך. למרבה הצער ניסיונו מוכיח כי במקרים רבים משפחות נרצחים ונרצחות וותיקות אינן מקבלות את המידע בזמן אמת, אינן מגישות עמדה בהתאם לזכות המוקנית להן בחוק, ומגלות באופן מקרי כי נקצב עונשו של האסיר שרצח את יקירם מבלי שאפילו ידעו על בקשתו, ובמקרים מסוימים גילו משפחות כי האסיר שהורשע בהריגת יקירם או ברציחתו שוחרר מהכלא ללא ידיעתם ומבלי שקוימה זכותם להביע עמדה.

בכבוד רב,

לרה צינמן, יו"ר ארגון משפחות נרצחים ונרצחות

רותי אלדר, עו"ד, יועצת משפטית

רח' זאב וילנאי 14/5 חיפה 32982, 050-6562452, lara@technion.ac.il